

Леоненко П.М.,

доктор економічних наук, професор,
завідувач відділу теорії економіки і фінансів
Науково-дослідного фінансового інституту
ДННУ “Академія фінансового управління”

ВИДАТНИЙ УЧЕНИЙ-ЕКОНОМІСТ

20 грудня виповнилося 85 років від дня народження та 65-річчя навчання і праці у шевченковому університеті, плідної наукової, педагогічної і громадської діяльності академіка НАН України Анатолія Андрійовича Чухна.

А.А. Чухно — видатний український вчений у галузі економіки, визнаний фахівець із питань економічної теорії, методології економічної науки та господарської практики, засновник і керівник української наукової школи з питань розвитку і трансформації економічних систем, взаємозв'язку і взаємодії індустріальної ринкової та інформаційної (знанневої) постіндустріальної економіки.

Народився ювіляр 20 грудня 1926 р. у містечку Батурині Чернігівської області. Із 1946 по 1951 рр. навчався на економічному факультеті Київського державного університету імені Т. Шевченка, який закінчив із відзнакою. І до сьогодні життя й діяльність А.А. Чухна нерозривно пов'язані з цим славетним вищим навчальним закладом країни.

Уже в студентські роки майбутній учений проявив нахили до наукових досліджень, творчих пошуків, цілеспрямованість і наполегливість у їх здійсненні. Це визначило успішне навчання в аспірантурі й отримання в 1954 р. наукового ступеня кандидата економічних наук, а через вісім років — доктора економічних наук і вченого звання професора. У 1967 р. його обрано членом-кореспондентом, у 1988-му — академіком АН УРСР. Водночас А.А. Чухно успішно проходив усі шаблі викладацької роботи в університеті: асистент, доцент, професор, завідувач кафедри, декан факультету міжнародного права та міжнародних відносин, проректор університету з наукової роботи, професор кафедри економічної теорії. Зростання масштабів, глибини пізнання економічних явищ та процесів визначили високий науковий злет і широке суспільне визнання діяльності й доробку вченого і педагога.

Наукову діяльність А.А. Чухна характеризує нерозривне поєднання економічної теорії з господарською практикою. У 1981—1990 рр. він був науковим керівником республіканської міжвузівської програми з удосконалення господарського механізму, членом Комісії Ради Міністрів з цього питання. За розробку проблем господарського механізму й запровадження результатів у виробництво його відзначено високими нагородами ВДНГ СРСР: почесним дипломом, бронзовою та золотою медалями, а також першою премією Мінвузу СРСР. Водночас А.А. Чухно досліджував проблеми методології економічної теорії, переходу економіки від

екстенсивного до інтенсивного типу розвитку. За цикл робіт з актуальних питань економічної теорії (видані у 1988 р. монографії “Методологічні проблеми політичної економії” та “Інтенсивні фактори розвитку”) йому присуджено премію АН України імені О.Г. Шліхтера.

Здобуття Україною незалежності й подальший розвиток країни визначили першорядними проблеми теорії та практики перехідного періоду від планової до ринкової економіки. Наполеглива праця з розробки нових проблем знайшла втілення в монографії “Перехід до ринкової економіки”, виданій у 1993 р., в якій розкрито актуальні питання економіки перехідного періоду й запропоновано альтернативну офіційній економічну політику держави. Автор обґрунтував стадіальність трансформаційної кризи, що пов’язана не лише з переходом до ринкової економіки (особливе), а й із переходом людства від індустріальної до постіндустріальної стадії цивілізації (загальне). А.А. Чухно переконливо довів, що перетворення виробничих відносин (роздержавлення, приватизація, демонополізація економіки) має поєднуватися з перетворенням продуктивних сил на основі НТП, а ринкові реформи — супроводжуватися становленням нового технологічного способу виробництва. За цикл праць з цієї проблематики вченому присуджено премію НАН України імені М.І. Тугана-Барановського.

Великою подією в науково-економічному житті стало написання А.А. Чухном у 2003 р. фундаментальної монографії “Постіндустріальна економіка: теорія, практика та їх значення для України”, яка стала предметом публічного обговорення й отримала високу оцінку (матеріали обговорення опубліковано в журналах “Економіка України” (3/2004) і “Економічна теорія” (1/2007). Значення цієї роботи полягає в розкритті історичної перспективи розвитку нашої країни і шляхів її творення. Автор розглядає поєднання індустріального типу розвитку з інформаційним постіндустріальним як необхідну умову успішного розвитку економіки й суспільства. За цю монографію академіку А.А. Чухну в 2005 р. присуджено премію НАН України імені М.В. Птухи.

Особливо плідними у творчості вченого виявились останні роки. Нещодавно він видав тритомник своїх праць: “Становлення і розвиток ринкової економіки”, “Інформаційна постіндустріальна економіка: теорія і практика”, “Становлення еволюційної парадигми економічної теорії”, де концепція поєднання істотно відмінних індустріальної ринкової та інформаційної (знаннєвої) постіндустріальної економіки отримала подальший розвиток. Значним внеском у економічну теорію й господарську практику стало обґрунтування інформації та знань як якісно нового фактора виробництва, що реалізує і примножує розумові потенції людини, зумовлює інтелектуалізацію виробництва і праці, породжує нові поняття — інтелектуальна власність, інтелектуальний капітал, інтелектуальний продукт, поширення інноваційного розвитку економіки й суспільства.

Глибоке усвідомлення сутності і значення нових процесів, розкриття взаємозв’язку і взаємодії індустріальної ринкової та інформаційної (знаннєвої) постіндустріальної економіки надали можливість вченому створити двотомну

працю “Економічна теорія” (2010 р.). У ній обґрунтовано внутрішню логіку і структуру економічної теорії як науки та цілісне, системне уявлення про сучасну економіку, глибоке розуміння історичної перспективи і шляхів її досягнення. Створено концепцію сучасного механізму розвитку економіки, що виражає якісно новий рівень усупільнення виробництва і праці, за якого не приватні, як вважалося століттями, а загальнонаціональні інтереси визначають розвиток економіки, формат реалізації приватних інтересів.

Важливе місце в науковому доробку академіка А.А. Чухна займає дослідження грошово-кредитних відносин і категорій. На відміну від загальноприйнятого визнання двох форм суспільного господарства — натурального й товарного — він виділяє третю форму, а саме товарно-кредитне господарство як вищу форму товарно-грошового господарства, розкриває переростання останнього в товарно-кредитне. Це вносить істотні зміни в систему виробничих відносин: відокремлення капіталу-власності від капіталу-функції, що стало основою управлінської революції; розробка бізнес-планів для отримання й використання кредиту, що посилює планомірність економічного розвитку; виникнення ціноутворення на основі капіталізації доходу тощо. Автор трактує кредит не як форму перерозподілу коштів (типове визначення в сучасній економічній літературі), а як ефективну форму ведення господарства, прискорення науково-технічного прогресу, інтенсифікації розширеного відтворення.

Нові підходи до визначення ролі кредиту стали основою створення реалістичної теорії сучасних грошей. Автор розкриває історичний процес переходу від грошей-товару, яким було золото, до кредитних грошей, грошей-капіталу. Всупереч різноманітним трактуванням сучасних грошей як паперових, ідеальних, що не мають вартості й тому є неповноцінними, учений переконливо доводить, що сучасні гроші мають кредитну природу. Це — банкноти, векселі на банк, боргові зобов'язання, форма руху позичкового і всього суспільного капіталу. З переходом від грошей-товару до грошей-капіталу відбулась не їх дематеріалізація, а зміна матеріальної основи: замість золота-товару їхньою матеріальною основою став капітал. Гроші як економічна категорія становлять органічний елемент економічної системи. Їхня сталість і суспільна довіра до них визначаються ступенем розвитку економіки країни, вони є чутливим елементом, який швидко реагує на зміни в економіці.

Науковий доробок академіка А.А. Чухна пройшов серйозну громадську апробацію. Цикл наукових праць останніх років обговорювався на розширених вчених радах Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, Київського національного торговельно-економічного університету та ДУ “Інститут економіки і прогнозування” НАН України, де їм було дано високу оцінку і кваліфіковано як фундаментальні.

Академік А.А. Чухно опублікував понад 600 наукових праць, із них 13 індивідуальних і 17 колективних монографій, 14 підручників. Лише впродовж останніх років видано підручники “Сучасні економічні теорії” (2007 р.) та

“Інституціонально-інформаційна економіка” (2010 р.) у співавторстві з докторами, професорами П. Леоненком і П. Юхименком.

Великою заслугою Анатолія Андрійовича є те, що 35 років, очолюючи кафедру і спеціалізовану вчену раду із захисту докторських і кандидатських дисертацій, ним забезпечено підготовку висококваліфікованих кадрів. Особисто він підготував більше ніж 100 науковців (32 доктори й понад 70 кандидатів наук). Багато з них стали передовим загоном створеної вченим наукової школи, діяльність якої висвітлено у книзі “Наука в Київському університеті імені Тараса Шевченка на зламі тисячоліть”, що побачила світ 2003 р.

Сьогодні академік А.А. Чухно бере активну участь у роботі ряду спеціалізованих рад, зокрема Київського національного університету імені Тараса Шевченка, ДННУ “Академія фінансового управління”.

Наукові здобутки і плідну працю Анатолія Андрійовича Чухна відзначено високими державними нагородами: орденами “Дружби народів” та “За заслуги” III, II і I ступенів; премією імені Тараса Шевченка КНУ імені Тараса Шевченка; почесними грамотами Президії Верховної Ради УРСР, ВАК СРСР “За особливі заслуги у роботі по атестації наукових та науково-педагогічних кадрів” та Верховної Ради України; Подякою Кабінету Міністрів України та Почесною Грамотою Президента України. Вченому присвоєно почесні звання “Заслужений професор Київського університету ім. Т. Шевченка” і “Заслужений працівник вищої школи України”.

Наукова громадськість, друзі, колеги й редакція журналу “Фінанси України” щиро вітають Анатолія Андрійовича з днем народження та бажають йому міцного здоров’я, щастя, невичерпної енергії, плідної праці, нових творчих злетів і здобутків у науковій та педагогічній діяльності.